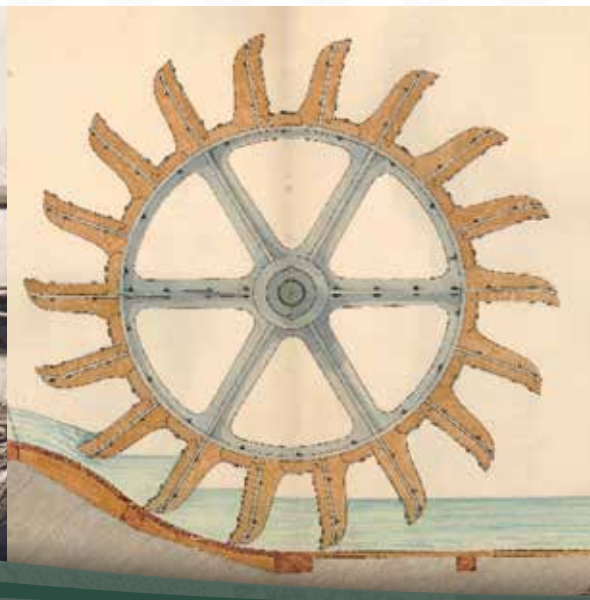

KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI LEVÉLTÁR

KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI LEVÉLTÁR

A kiadványt támogatta:

Írta Gerecs Katalin, Kiss József Mihály, Körösmezei András

Tervezés, nyomdai előkészítés MNL VeML

A KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI LEVÉLTÁR

Az Újpesten, a Duna sor 15. szám alatti ingatlanon elhelyezett Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár iratanyagának összegyűjtése jóval a levéltár megalakulása előtt megkezdődött. A XIX. század első felében a folyószabályozások kapcsán elkészült térképeket a Hajózási Igazgatóság (Navigations Direction) már 1822-ben elkezdte gyűjteni, később a század második felében a vízügyi igazgatást végző minisztériumok és vízügyi főhatóságok, valamint az ezek irányításával működő kirendeltségek (pl.: Sajócsatornázási Kirendeltség) iratanyagai is bekerültek a gyűjteménybe. A XX. század első felében jelentős mennyiséggel gyarapította azt az 1929-ben felállított, de jogelőd formában már jóval korábban is tevékenykedő Vízirajzi Intézet. A második világháborút követően, 1952-ben a vízügyben a működést kedvezőtlenül érintő átalakítások történtek, mert átmenetileg megszűnt a terület egységes irányítása.

Ekkor a gyűjteményt is szétválasztották. A Vízirajzi Intézet anyaga az 1952-ben felállított VITUKI-hoz került, a többi iratot az akkori Magyar Országos Levéltár vette át. Az iratanyag egységes kezelésének igénye kapcsán vetődött fel először egy vízügyi szaklevéltár megteremtésének a gondolata. Az önálló szaklevéltár létrejöttét a történeti előzményeken túl az is indokolta, hogy a vízügyi iratanyagban található forrásokat nem a közigazgatási határok tagolták, hanem azok sokszor több megyei levéltár gyűjteményébe is beleillettek. A forráseggyüttes egyben tartása megkönnyítette a feldolgozást és előmozdította a kutatást is, ezért az 1968-ban a korábbi Országos Vízügyi Főigazgatóságból létrehozott vízügyi csúcsszerv, az Országos Vízügyi Hivatal felügyelete alatt az iratanyag egészét a 23/1968. (V.É. 25) OVH utasítás alapján létrehozott Vízügyi Dokumentációs és Tájékoztató Irodában helyezték el. 1976. július 1-jétől a 18/1976. (V.É. 15) OVH utasítás alapján ez a szerv Vízügyi Dokumentációs Továbbképző Intézetté (VÍZDOK) alakult át.

Ekkor a gyűjtemény tovább bővült az OVH egyes jogelődjeinek különféle raktáraiban tárolt irataival és terveivel.

A vízügyi szaklevéltár tényleges megszervezése az 1970-es évek első felében indult meg. Előbb, 1972-ben „Vízügyi Múzeum és Szaklevéltár Előkészítő Csoport” elnevezéssel, majd három éves kényszer-szünetet követően, 1975-ben egy „Szaklevéltár Előkészítő Csoport” kezdte meg a munkát. A hetvenes években sem állt le a gyűjtőmunka, hiszen átvételre kerültek az Országos Vízügyi Főigazgatóság 1965 előtti ügyiratai és a vízügyi kereskedelmi vállalatok dokumentumai. A legnagyobb forrásértékkel rendelkező iratanyag, amelynek átvételére zömében 1975-ben került sor, az Országos Öntözésügyi Hivatal fondja volt. Az OÖH a magyarországi öntözőgazdálkodás előmozdítása céljából jött létre az 1937. évi a XX. törvény elfogadásával. E törvény rendelkezése alapján a hivatal élére elnököt a miniszterelnök javasolt, a kinevezési jog viszont az államfőt illette meg. Az OÖH elnökének a későbbi miniszterelnököt, Kállay Miklóst nevezték ki. A levéltárban őrzött fond állagai közül az „Iktatott iratok” című érdeklő a legnagyobb figyelmet, amelyben egy sor, a tiszántúli öntözésre vonatkozó dokumentáción kívül megtalálhatók a békésszentandrás duzzasztómű létesítéséről szóló ügyiratok is. Ugyancsak ekkor történt meg a legtöbb nagy vízügyi tervező, beruházó és kivitelező vállalat iratainak a gyűjteménybe illesztése. Az 1975. évi iratgyarapodás jelentős, majd 800 ifm mennyiségű volt. A következő évben is történt hasonló nagyságrendű iratgyarapodás, viszont ekkor

350 ifm iratanyag kiselejtezésére is sor került. Maga a gyűjtemény 1975-ben került a ma is levéltári telephelyül szolgáló Duna sorra, amelyet ekkor a Fővárosi Vízművek birtokolt. A mostanra több mint száz esztendő épületegyüttes egyébként megépülésének pillanatától kezdve egészen a második világháború végéig a Leiner-féle enygyár műhelyeinek adott otthont.

Az 1977-ben a Kulturális Minisztérium 26167/1977. IX. számú határozatával felállt Országos Vízügyi Levéltár tehát mintegy 1363 ifm már raktárakban őrzött maradandó értékű iratanyaggal - ez 204 fondból tevődött össze - kezdte el a működését, de az intézménynek az illetékességi körét is ki kellett alakítani. Kezdetben 142 vízügyi szerv került fel az OVL szervejévé, amely a központi és területi vízügyi igazgatás szervein túl a vízgazdálkodási társulatokra és a „Forrás” Tanácsi és Vízügyi Vállalatok Egyesülésére, valamint ennek tagvállalataira terjedt ki. A közgyűjtemény a továbbiakban folyamatosan e szervek maradandó értékű iratanyagaival bővült.

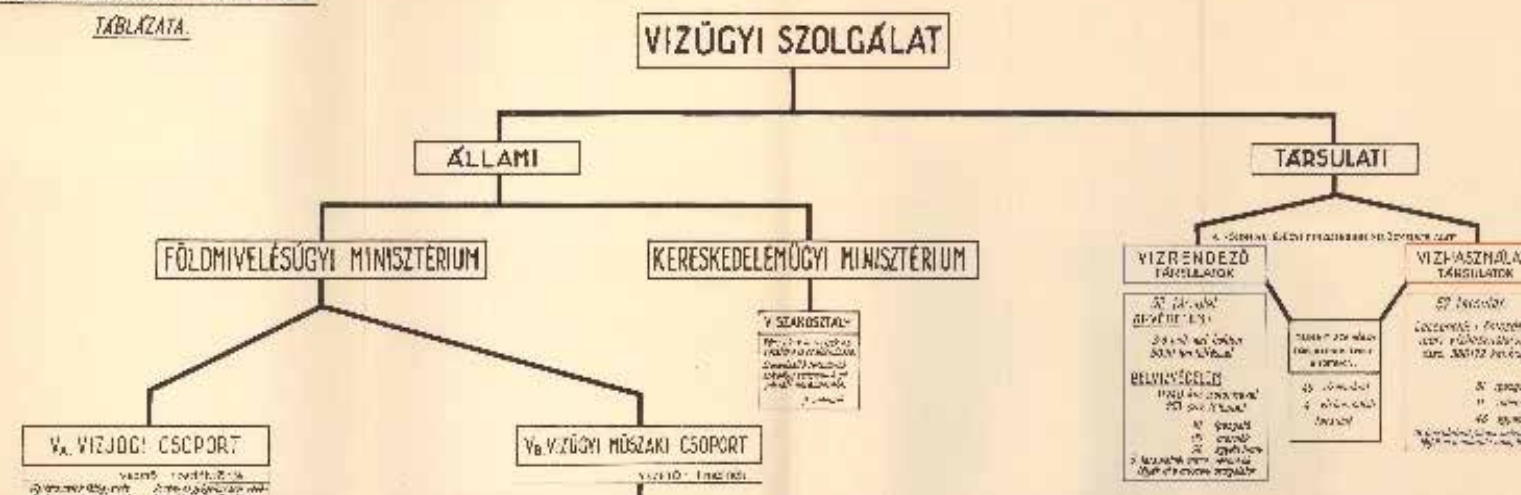
A LEVÉLTÁR IRATANYAGA

Az Országos Vízügyi Levéltár létrejöttének pillanatában a már a levéltár őrizetében lévő iratanyag százalékos megoszlása a következő volt (Dóka Klára: Az országos Vízügyi Szaklevéltár előkészítő munkáiról, In: Vízügyi Hiradó, 1975 1-4. szám 40.p.):

Vízügyi igazgatás központi szervei	24,03%
Vízügyi igazgatás területi szervei	23,72%
Intézetek	2,50%
Testületek	1,57%
Egyesületek	0,05%
Gazdasági szervek	15,69%
Személyi hagyatékok	1,16%
Gyűjtemények (térképtár, tervtár, egyéb adathordozók, fotók)	31,23%

(Természetesen az egyes fondfőcsoportokat 1945 előtti és 1945 utáni részekre bontották szét.) Az 1970-es évek végén, 1980-as évek első felében tovább folytatódtak az

A VÍZÜGYI SZOLGÁLAT SZERVEZETÉNEK TÁBLÁZATA.

iratátvételek, főleg az Országos Vízügyi Hivatal ügyirataival, tervező vállalatok tervtári iratanyagával és társulati anyagokkal gyarapodott a levéltár. Szép számmal kerültek átadásra személyi hagyatékok is, amelyeknek a forrásértéke meglehetősen eltért egymástól. Ebben az időszakban került átvételre az addig a területi vízügyi igazgatóságok irattárában tárolt kultúrmérnöki hivatali (vizikönyvi) iratanyag jelentős hányada is, amely – különösen a székesfehérvári, pécsi, szombathelyi esetében – rendkívüli értéket képvisel, ugyanis ezek a XIX. századi dokumentációk esetenként korabeli, kézzel készített műszaki részletrajzokat is tartalmaznak, amelyek a korszak vízügyi műszaki létesítményeinek pótolhatatlanul értékes egyedi leírásai. 1987-re a levéltár állománya megközelítette a 3000 ífm-t. (Kálniczky László: Számítógépes nyilvántartási rendszer az OVL-ben In: Levéltári Szemle 1987/1. 33-37. p.) A közvetlenül a rendszerváltást megelőző átalakítások nemcsak az Országos Vízügyi Levéltár elnevezésében hoztak változást (egy ideig Országos Környezetvé-

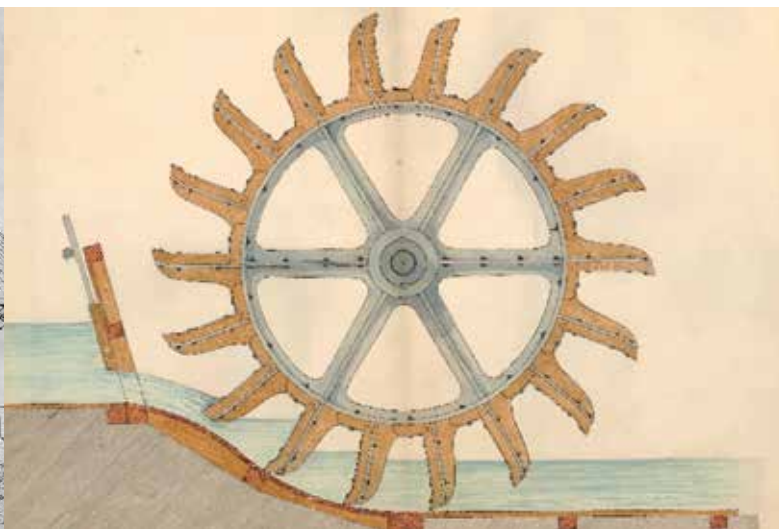
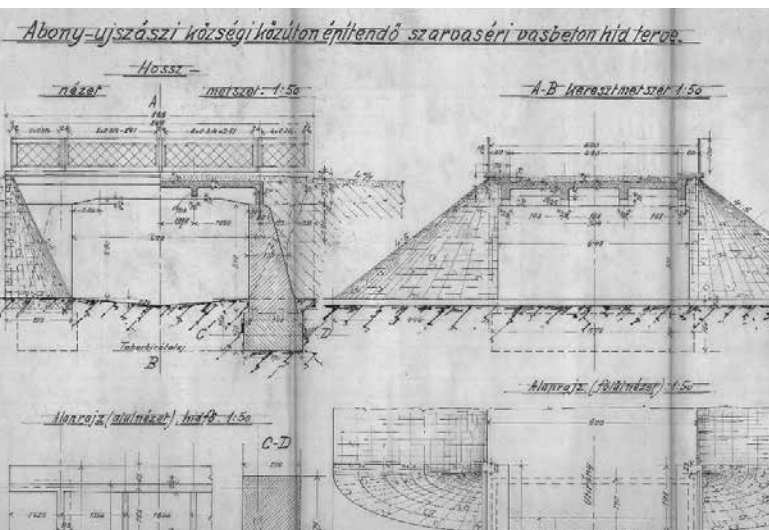
delmi és Vízgazdálkodási Levéltár lett a közgyűjtemény neve, mely elnevezés illeszkedett az 1987-ben felállított új minisztérium nevéhez), hanem az illetékességi körbe tartozó szervek összetételében is módosulást hoztak. A kifejezetten a vízügyhöz köthető vállalati formájú szervek száma fokozatosan, majd a rendszerváltáskor ugrásszerűen megcsappant és egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a vízgazdálkodás mellett a környezetvédelemmel kapcsolatba hozható iratkeletkeztetők, melyek persze a levéltár anyagában korábban is reprezentálva voltak, csak kisebb arányban. (Gondoljunk például a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium felállításával párhuzamosan történt hangsúlyeltolódásra a környezet- és természetvédelem javára: Környezetgazdálkodási Intézet felállítása [4/1989. KVM utasítással], Környezet és Természetvédelmi Főfelügyelőség [és területi felügyelőségek] felállítása [1/1990. {XI.13.} KTM rendelettel] vagy a Fertő-Hanság Nemzeti Park felállítása 1991-ben, amit az 1990-es években még további nem-

zeti parkok létesítése követett, de itt el kell mondani, hogy a legkorábban – 1973-ban – felállított nemzeti park a Hortobágyi Nemzeti Park volt, tehát ez az intézményi forma már jóval a rendszerváltás előtt megjelent Magyarországon.)

Az iratanyag levéltári gyarapodásával párhuzamosan a levéltári belső feldolgozó munka is megindult. Ennek első lépéseként 1978-ban elkészült az Országos Vízügyi Levéltár Alapleltára, majd 1981-ben és 1986-ban kiadták a levéltári iratanyag feldolgozottságának megfelelő éppen aktuális fond- és állagjegyzékeket.

A LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI

Az Országos Vízügyi Levéltárban őrzött OVH Tanulmánytár katalógusa (I-III. kötet) A Tanulmánytár létesítésére 1958-ban került sor. Előbb az OVF majd az OVH Műszaki Tervezési és Tudományos Kutatási Főosztálya, később a Vízgazdálkodási Főosztálya kezelte. Feladata volt, hogy a támogatások és hitelek terhére készült tanulmányok törzspéldányait megőrizze és hozzáférhetővé tegye. Az OVH 1968-ban a Tanulmánytár kezelését a Központi Vízkészletgazdálkodási Felügyelőségre (KÖVIF) bízta, aminek az volt az oka, hogy raktározásának és katalogizálásának személyi feltételeit itt lehetett megoldani. A Tanulmánytár a későbbiekben szervezetileg a Vízkészletgazdálkodási Központ (VIKÖZ), illetve 1976-tól a Vízgazdálkodási Intézethez (VGI) került. 1982-ben adták át az Országos Vízügyi Levéltárnak, de annak telephelyére csak 1984-ben került. A szerteágazó témájú vízügyi

Vizikönyv-minta
a vizikönyv kezelőjé számára.

5
I. Vizikönyvi iktató.

hó nap	Bejelentő neve közig. szám	Bejelentés tárgya	Vizikönyv száma meg
	Alapítvány	Halmos borsos úji lakos által kezelt terület vizikönyvi iktatójának	VI

II. Vizikönyv.

Alapítvány: Halmos borsos úji lakos által kezelt terület vizikönyvi iktatójának

Engedélyokirat vagy igazoló határozat kelte és száma: Halmos borsos úji lakos által kezelt terület vizikönyvi iktatójának

Vízhasználat, vagy vízmunkálat neve: Halmos borsos úji lakos által kezelt terület vizikönyvi iktatójának

Vízhasználat, vagy vízmunkálattal kapcsolatos szolgálat: Halmos borsos úji lakos által kezelt terület vizikönyvi iktatójának

Ingyatlan telekkönyvi száma: Halmos borsos úji lakos által kezelt terület vizikönyvi iktatójának

Vízhasználatra, vagy vízmunkálatra jogosított neve és lakhelye: Halmos borsos úji lakos által kezelt terület vizikönyvi iktatójának

Vízitársulatoknál: a társulat címe és székhelye: Halmos borsos úji lakos által kezelt terület vizikönyvi iktatójának

Csomag száma, melyben az engedély és tervek az okirat és térképekkel egyetemben vannak: Halmos borsos úji lakos által kezelt terület vizikönyvi iktatójának

A bejelentés tárgya

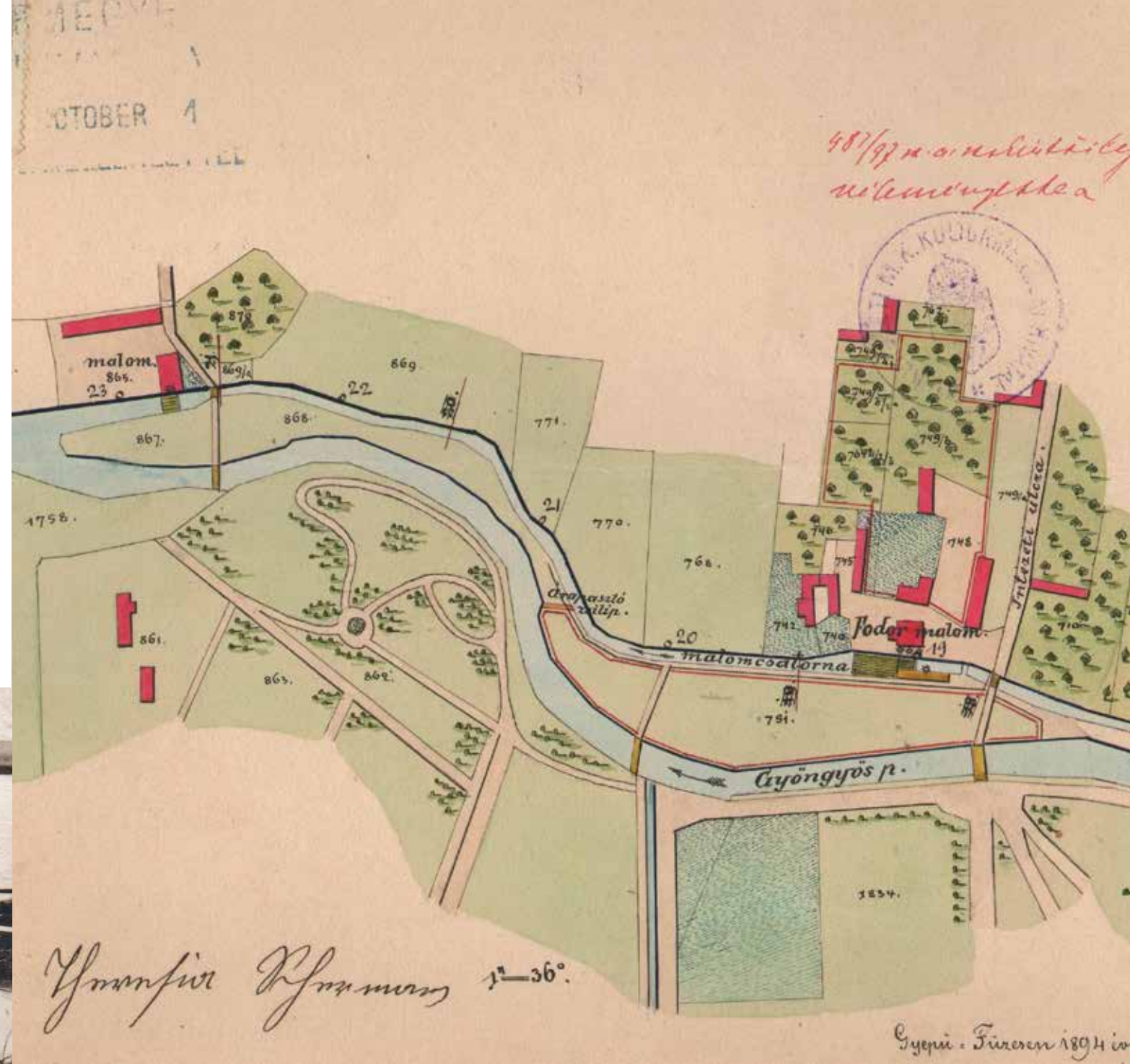
Az engedélyokirat kiadását is megelőzően kiadott terület vizikönyvi iktatójának.

let a miskolci m. kir. kultúrmérnöki hivatal 587 sz. átiratához.

kutatási jelentések és tanulmányok jelentős forrásértékkel bírnak és részben az OVH, részben a vízügyi igazgatás területi szerveinek dolgozói, valamint kutatóintézetek munkatársai a szerzői ezeknek a tudományos igényű műveknek. A kötet alapján a tanulmánytárhoz később elektronikus adatbázis is készült, ami gyorsabb és kényelmesebb hozzáférést biztosít az iratanyaghoz. A levéltárban folyó tudományos munkát bizonyítja az 1988-ban saját kiadásban megjelent forráskiadvány (Szemelvények a magyar öntözés történetéből összeállította és a jegyzeteket készítette: Kálniczky László, Katz Veronika, közreadja az Országos Vízügyi Levéltár – VGI, 1988), de jelentek meg más kiadónál is átfogó jellegű, a vízügy történetének bemutatását, vagy egyes részterületek megismertetését szolgáló tudományos igényű kötetek is (Dóka Klára: A vizimunkálatok irányítása és jelentősége az ország gazdasági életében (1772-1918) Budapest, MŰSZI, 1987; A hidrometria magyarországi fejlődése 1700-1945, Vízügyi történeti füzetek, szerzők: Fejér László, Lászlóffy Woldemár, 1986);

amelyek részben a levéltár forrásaira támaszkodtak. Folyóiratokban, periodikákban megjelent számtalan ismertetés és rövid, a szaklevéltárral vagy a vízügy témájával kapcsolatos értekezés is, amelyek teljes felsorolása nem célja ennek a levéltár ismertetőnek. (Dóka Klára: A nicki gát építése, Vasi szemle, 1977/1. szám 129-137. p.; Dóka Klára: Az Országos Vízügyi Hivatal szervezete és iratainak forrásértéke, Levéltári Szemle 1978/3. szám 525-532. p.; Dóka Klára: A kultúrtechnikai hivatalok 1879-1948. In: Levéltári Közlemények, 1980-1981. 1-2. szám 233-256. p.; Kálniczky László: Egy 90 éves hatásvizsgálat, Magyar Vízgazdálkodás 1987/1.; Szerényi Imre: Tízéves az Országos Vízügyi Levéltár, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1988/3. 391-369.)

Az OVL saját kiállításokat is rendezett vízügyi témákban, mely tevékenységről az itt felsorolt cikkek tanúskodnak. (Dóka Klára: Dévénytől a Vaskapuig. Az Országos Vízügyi Levéltár kiállítása, Magyar Vízgazdálkodás, 1978/4. szám, 28-29. p.; Dóka Klára:

A Dunánál... -Az Országos Vízügyi Levéltár kiállítása a Váci fióklevéltárban, Levéltári Szemle 1980/1-2. szám 279-282. p.; Dóka Klára: A Körösvidék. Kiállítás az Országos Vízügyi Levéltár irataiból, Hidrológiai Tájékoztató, 1981. október, 36-37.p)

Az Országos Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Levéltár a rendszerváltást követően megtartotta illetékességi körét, bár a szervjegyzékén található vízügyi szervek a Közlekedési Hírközlési és Vízügyi Minisztérium (KHVM) irányítása alá kerültek, míg a környezetvédelmi és természetvédelmi szerveket a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium (KTM) felügyelte. Ez a kettősség egészen 2002-ig, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KVM) felállításaig megmaradt. Külön érdekessége az ezredfordulót követően Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár névre átkeresztelt közgyűjteménynek, hogy kormányzati (minisztériumi) szintű iratkeletkeztetők iratai nem tartoznak az illetékességébe. Ezeknek az iratoknak a begyűjtését a Magyar Országos Levéltár illetékességébe utalták, így a levéltárak szintjén is kialakult egy kettéosztottság, amit az 1995-ben aktualizált levéltári törvény sem oldott fel, meghagyva ezzel a szaklevéltárak gyűjtőköri illetékessége közötti kiegyensúlyozatlanságot. A Hadtörténelmi Levéltár illetékessége például, amely ugyancsak szaklevéltár, kiterjed a honvédelemmel kapcsolatos minisztériumi iratokra is.

A rendszerváltást követően a levéltárba került irategyüttesek közül talán a legértékesebbek a levéltár ún. tervtári fondjai közé besorolt tervező vállalatok dokumentációi voltak. Különösen a Vízügyi Tervező

Vállalat (VIZITERV) tervtárának az iratanyaga értékes forrás. A Vízügyi Tervező Vállalat az 1060/1953. (IX.30.) MT számú határozat 14. pontja alapján a Mezőgazdasági Vízügyi Tervező Irodából és más kisebb tervező vállalatokból alakult meg. „A” kategóriájú vállalat volt és alapítólevelét a 27/1960. (V.É.15.) OVf számú utasítás módosította, amelyben a következő feladatokat határozza meg a vállalat számára: távlati fejlesztési és kerettervek készítése, vízrendezési, kultúrmérnöki, vízhasznosítási, vízerőhasznosítási és vízfeltárási tervek készítése valamint komplex vízügyi létesítmények tervezése. Ez a tervező vállalat 1990 után is fennmaradt és az ország szinte minden pontján működtek – esetenként ma is működnek – a VIZITERV által tervezett vízügyi műszaki objektumok. Emiatt ez a dokumentáció meglehetősen sűrűn kutatott, mert karbantartási vagy fejlesztési munkák végzése közben elmaradhatatlan a műszaki tervek kikérése és tanulmányozása. A beruházó vállalatok anyagai közül az Országos Vízügyi Beruházó Vállalat (OVIBER) a leginkább említésre méltó. Ez a vállalat a 3/1970. (V.É. 5.) OVH számú utasítással jött létre az 1964-ben alapított Dunai és Tiszai Víz Nagylétesítményeket Beruházó Vállalattól és az 1960-as alapítású Vízügyi Beruházási Igazgatóságból. Tevékenységi köre az országos jelentőségű vízügyi objektumok, a dunai és tiszai nagylétesítmények és egyéb vízügyi létesítmények beruházásával kapcsolatos beruházói tevékenység ellátása volt. Ennek keretében a gazdasági-műszaki tervezési munkákat irányította és koordinálta, valamint a mezőgazdasági célú létesítmények beruházásainak szervezési

munkáit végezte. 1977-ben kezdődött el a bős-nagy-marosi vízlépcső építése. Idehaza ez az erőmű végül nem épült meg, de éveken keresztül a tervezői és beruházói munkálatait részben az OVIBER bonyolította, így az abbamaradt gigaberuházás történetének – a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium GNV Titkárságának iratanyagát leszámítva – az egyik legfontosabb forrását képezi a levéltárunkban őrzött iratanyaga. Az Országos Vízügyi Hivatal jelentős mennyiségű iratanyagának jó része is a rendszerváltást követően került levéltárunkba. Ennek állagai közül a határvízi megállapodások jegyzőkönyveit emelném ki, amelyek a kárpát-medencei határokon átívelő vízügyi együttműködés fontos dokumentációi.

1983-ban a korábban az Országos Vízügyi Levéltárat felügyelő Vízügyi Dokumentációs és Továbbképző Intézet (VÍZDOK) beolvadt a Vízgazdálkodási Intézetbe, amely utóbbi 1989-ig látta el a szaklevéltár fenntartói tevékenységét. 1990-ben a vízügy – ahogy erről korábban már volt szó – a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi

Minisztérium felügyelete alá került, a vízügyi szervezet csúcsszerve pedig a 4/1990. (X.24.) KHVM rendelettel létrehozott Országos Vízügyi Főigazgatóság lett. A 3/1991. (V.É. 6) OVf utasítás, amely az Országos Vízügyi Főigazgatóság ideiglenes szervezeti, működési és ügyrendi szabályozásának kiadásáról szólt, a VII. Személyzeti és Műszaki Fejlesztési Főosztály feladatai közé sorolta a közgyűjteményi intézmények (vízügyi múzeum, levéltár és könyvtár) szakmai irányítását. Ezt a feladatot 1993. január 1-jével a létrehozott Vízügyi Múzeum, Levéltár és Könyvgyűjtemény (VMLK) elnevezésű önálló szerv töltötte be, melynek alapítója a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium volt. A VMLK 1993. évi Szervezeti és Működési Szabályzata szerint az Országos Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Levéltár gyűjtőköre a KHVM alá rendelt központi és területi szervek, intézmények, gazdálkodó szervezetek, egyesületek, vízgazdálkodási társulatok és szövetségeik, mindezek jogelődjeinek, továbbá a szakterület jelentős személyeinek vízügyi vonatkozású levéltári anyagára terjed ki.

E dokumentum szerint a levéltár feladata a levéltári iratanyag szokásos feldolgozó, rendező és segédleteket készítő tevékenységén túlmenően a vízügyi dokumentációs és információs tevékenység folytatása (nyomtatott-, hang- és képanyagok gyűjtése, előállítás), valamint a környezetvédelmi tevékenység körébe tartozó fotók, mozgófilmek előállítása – ideértve a légi felvételek készítését is –, feldolgozása, régi fényképek gyűjtése, másolása. Az Országos Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Levéltár az 1990-es évek második felében nagyobb mértékben tervtári iratokkal gyarapodott tovább (Kelet-magyarországi Vízügyi Építő Vállalat [KEVIÉP] tervei, Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság tervei), kisebb mértékben pedig a vízügyi igazgatás területi szerveinek iktatott ügyirataival (Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság, Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság, Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság). 2002-től a környezetvédelem és a vízügy – ahogy ezt már említettem – újra közös minisztériumi irányítás alá került (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium). Az ezredforduló első évtizedének közepére kidolgozták és az ország csaknem össze levéltárában bevezetésre került az elektronikus fond és szervnyilvántartó rendszer, az E-Archívum, amelyet 2006 óta levéltárunkban is alkalmazunk.

Aktualizált fondjegyzékünk így elektronikus formában áll rendelkezésre, de a világhálón csak akkor tesszük közzé, ha az iratanyag feldolgozottsági szintje ezt indokolttá teszi. Az 1990-es évek közepétől a 2000-dik évtized közepéig – egyes megyei levéltárakhoz hasonlóan – levéltárunk is kevés hasznot hozó, ám sok gondot okozó bértárolási tevékenységbe kezdett, ami az

amúgy is kedvezőtlen elhelyezési körülményeinket tovább rontotta, s a levéltár, hogy az elhelyezendő iratmennyiséget fogadni tudja, külső raktárakat is bérelni kényszerült. Belátva, hogy a bértárolás több kárt okoz, mint amennyi hasznot hoz, majd egy évtized elteltével ezt a tevékenységet felszámoltuk. Ennek megfelelően 2008-ban a bérleményeket is felmondtuk.

Az ezredfordulót követően mind gyakoribbá váló, a vízügy működési rendjét érintő átszervezések a levéltárra is hatással voltak, mert gyakorta került át a gyűjtemény más és más fenntartóhoz. 2004. január 1-jével megszűnt a Környezetgazdálkodási Intézet [3/2004. (K.Ért. 4.) KvVM utasítás alapján], amely szervezeti módosulás – a jelentős könyvtári állomány átvétele miatt – érintette a VMLK-t is. A VMLK önállóságának megszüntetését a 276/2005. (XII.20.) Korm. számú rendelet mondta ki, amely rendelet felállította a Vízügyi Központ és Közgyűjtemények (VKK) elnevezésű hatósági szervet, s a levéltár fenntartói szerepet a továbbiakban ez a szerv látta el.

A 2007-re 5300 ifm (Szerényi Imre: Vízügyi levéltár In: Bana József: Magyarországi Levéltárak Budapest, 2004. 56. o.) maradandó értékű iratanyagot őrző Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárat a 39/2007. (III.13) Korm. számú rendelettel ismét új fenntartóhoz, ezúttal a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatósághoz (VKKI) rendelték.

A VKKI időszakában a levéltár személyi feltételei javultak, a korábbi két főállású levéltáros státusz helyett 2009-től három főállású levéltáros (a levéltári vezető is beleértve) dolgozhatott az intézményben. Ugyan-

csak előrelépés volt, hogy 2009-ben és 2010-ben a levéltár I. és II. számú épületeinek régi tetőszerkezetét felújították, újacserepezték, így a korábbi beázások ezekben az épületekben megszűntek, az iratanyag elhelyezési körülményei kissé javultak. Ugyancsak javította az elhelyezési körülményeket a III. számú épületbe 2008-ban felszerelt klímaberendezés, ami állandó hőmérsékletet biztosítva a szigorú állományvédelmi követelményeknek is eleget tesz.

2012. január 1-jével a vízügyi igazgatási szervek irányításának átalakulásával összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 300/2011. (XII.22.) Korm. számú rendelettel a Kormány létrehozta a Vidékfejlesztési Minisztérium felügyelete alatt működő Nemzeti Környezetügyi Intézetet (NeKI), s ettől kezdve ez a szerv látta el a levéltárfenntartói szerepet. A NeKI a KGF/2094/2/2011. számú Alapító Okiratának 11.12 pontja szerint a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár az alábbi tevékenységet végzi: „levéltári tevékenységet lát el, amelynek illetékességi és gyűjtőköre a miniszter által irányított központi és területi szervek, intézmények, ágazati irányítása alá tartozó gazdálkodó szervezetek, egyesületek, vízgazdálkodási társulatok és szövetségeik, mindezen szervek jogelődeinek, továbbá a szakterületek jelentős személyeinek levéltári anyagára terjed ki; Levéltári államigazgatási feladatainak ellátása mellett gyűjti, rendszerezi, szakszerűen kezeli a működési területén keletkezett maradandó értékű iratokat, azokat az ügyviteli munka, a műszaki tervezés és a kutatás számára hozzáférhetővé teszi a szükség szerinti információs bázis kialakításával és működtetésével.”

A 2012 októberében történt nagy levéltári átalakulás, amelynek során a Magyar Országos Levéltár és a megyei önkormányzati levéltárak Magyar Nemzeti Levéltár néven egy közös intézménybe olvadtak nem érintette a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárat, ahogy a többi szaklevéltár is kívül maradt ebből az átszervezésből. Ennek az az oka, hogy a KvVL egy ágazati levéltár, és az illetékességi körébe tartozó szervek sokszor nem a megyehatárok mentén, hanem a területi vízügyi igazgatóságok vagy környezetvédelmi hatóságok területi beosztása szerint különülnek el. Így a megyei levéltárak által követett területi beosztás a vízügyben és a környezetvédelemben nem érvényes. Specialitásából eredően ez a levéltár nem integrálható szervesen a Magyar Nemzeti Levéltárba. Ennek ellenére a megyei levéltáraknál is sok vízügyi vonatkozású anyag található.

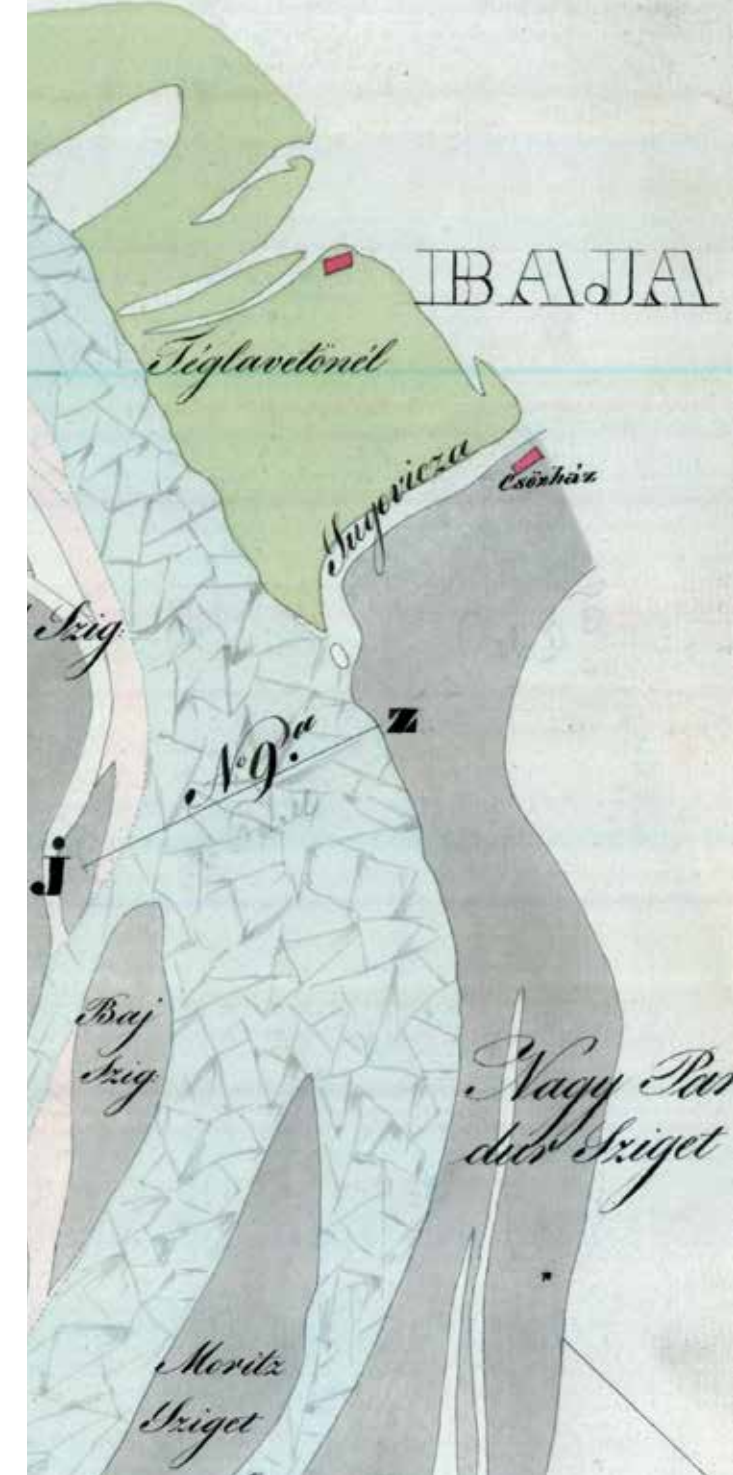
A NeKI időszakában került sor a VITUKI végleges felszámolására, melynek a teljes tanulmánytárát és térképtárát 2013-ban a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárnak adták át. A Tanulmánytárnak a kutatók

számára való hozzáférhetővé tétele, átdobozolása, digitalizálása az elkövetkező időszak egyik fő feladata lesz. Az átvétel igen jelentősen gyarapította az őrzött irattalományt, ugyanis 2013 végén a levéltári anyag mennyisége elérte a 7030 ifm-t. A levéltár jelenlegi maximális befogadóképessége 7360 iratfolyóméter.

Levéltárunk felvette a kapcsolatot az ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszékével, s a kölcsönös érdek alapján a levéltárunk a hallgatók és a doktoranduszok rendelkezésére bocsátja a térképeinket kutatási célból, cserébe pedig a doktoranduszok vállalják, hogy itt helyben jegyzéket készítenek a VITUKI-tól tavaly átvételre került Térképtárhoz, amivel nagyon megkönnyítenék az ahhoz való kutatói hozzáférést, mert jelenleg ez az anyag nem rendelkezik semmilyen segédlettel.

Intézményünk évtizedek óta több száz tekericsnyi mozgófilmanyagot is őriz, de lejátszó eszköz hiányában ezek túlnyomó részének közreadása még várat magára. Különösen nagy öröm volt ezért számunkra 2013

áprilisában, hogy levéltárunkat is bevonták a „Múltunk és jövőnk a víz!” jelszavú kampányba, amely egy a Vidékfejlesztési Minisztérium által is támogatott környezetvédelmi szemléletformálási akció volt. (<http://www.youtube.com/watch?v=FynwL-En7D0>) A videósorozat célja elsősorban a fiatalabb generáció figyelmének felkeltése a víz növekvő jelentőségére. A kampány során a készítők felkeresték levéltárunkat és vállalták néhány mozgófilmünk digitalizálását és közzétételét a www.vizkviz.eu honlapon. (Kisköre Tisza II. vízlépcső I-II. ; A Kiskörei Vízlépcső építése; A Kiskörei Vízlépcső; Tisza II. I. felvonás; Tiszavölgyi vízgazdálkodási rendszer; Dunától a Tiszáig) A 2014-es esztendő újabb fenntartóváltást hozott a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár életében. Minthogy a vízügy teljes ügköre átkerült a Vidékfejlesztési Minisztériumtól a Belügyminisztériumhoz, ezért a NeKI helyett, 2014. január 1-jétől a levéltár fenntartója az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) lett. Erről a Kormány a vízügyi igazgatási, valamint a vízügyi hatósági feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 482/2013. (XII.17.) számú rendelete intézkedett. A rendelet 9. § 1.) pontja szerint az Igazgatóság ellátja a múzeumi, levéltári és oktatási tevékenységgel kapcsolatos feladatokat. Az OVF Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 47/2012. (XI.30.) BM. számú utasítás 2014-től hatályos kiadása kibővült a 29/A §-sal, amely a levéltár és a múzeum működésének rendjéről intézkedik.

Az új helyzetnek megfelelően a levéltár illetékességi szervjegyzéke már 2012-től területi igazgatási szervekkel bővült, ugyanis a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár illetékes a NeKI kirendeltségek iratkezelésének felügyelete és maradandó értékű iratainak átvétele tekintetében. 2014-től rákerült az illetékességi szervjegyzékünkre az Országos Vízügyi Hatóság és a területi vízügyi hatósági szervek, amelyek az átalakulás során különváltak a továbbra is működő területi környezetvédelmi és természetvédelmi hatóságoktól. Így a levéltár illetékessége jelen pillanatban 144 szervre terjed ki. Az őrzött iratanyag évköre: 1784-2011, mennyisége 7030,14 ifm. A fondok száma: 352. Az átlagos kutatói forgalom évi 100 kutatási eset, az ügyfelek száma megközelíti az évi 90 esetet. Az illetékességből elbírált selejtezési jegyzőkönyvek éves száma átlagban 10 db, míg az iratkezelési szabályzatok jóváhagyására évente legalább hat alkalommal kerül sor. 2009 óta a levéltár önálló honlappal rendelkezik. Az szaklevéltár interneten való megjelenése óta érezhetően nőtt a levéltár, levéltári iratanyag iránti érdeklődés és emelkedett az éves kutatói létszám is. Az informatikai ellátottságunk kielégítő, de számítógépparkunk kissé elavult. A levéltár legrégebbi iratanyaga a térképtárból származik, Hepe Szaniszló Ágoston vízügyi mérnök kézzel készített rajzainak gyűjteménye. A legújabb iratanyagok a VITUKI frissen átvett tanulmánytárában találhatóak. 2014 januárjától a levéltár személyi állománya ugyan nem bővült, de a Közmunkaügyi Államtitkárság a levéltárba rendelt tíz közfoglalkoztatottat, akik azt a feladatot kapták, hogy a levéltár iratállományát digitalizálják,

s így elektronikusan is hozzáférhetővé váljanak az iratok. Az intézmény levéltáros beosztású munkatársai aktív tudományos munkát végeznek, kutatásokat folytatnak mind a levéltár, mind más levéltárak, könyvtárak anyagában, s az így elkészült tudományos munkáikat konferenciákon adják elő, illetve kiadványokban vagy elektronikus formában az interneten teszik közzé. 2014-ben levéltári órák szervezését és lebonyolítását is megkezdtük intézményünkben. Felső tagozatos általános iskolás diákok részére, előre történt egyeztetést követően, esetleg valamilyen aktuális emléknaphoz kapcsolódva (víz világnapja, föld napja) tartunk érdekes, a levéltárat az iskolás gyerekek számára bemutató, egyben ismereteket is közlő foglalkozásokat. A 2014. április 10-én tartott első ilyen levéltári foglalkozásunk nagyon sikeres volt. A közgyűjteményünk őrzetében található felbecsülhetetlen értékű dokumentumok hazánk mindenkori környezeti állapotáról adnak hiteles képet. A tiszta ivóvíz, szennyezésmentes természeti környezet önmagában is egyre jobban felértékelődik korunkban, ezért ennek fenn-

tartása érdekében szükségesek lesznek, s egyre nagyobb jelentőséggel bírnak azok a megbízható adatok, amelyek a korábbi időszak környezeti állapotát írják le. A Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárban őrzött maradandó értékű dokumentumok őrzése és az eljövendő nemzedékek számára való átörökítése ezért is nagyon fontos.

ELÉRHETŐSÉGEK

Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár
1044 Budapest, Duna sor 15.
Telefon: (+36) 1/231-0285
Fax: (+36) 1/231-0286
E-mail: vleveltar@dunamuzeum.hu
Honlap: www.leveltar.vkki.hu

A kutatóterem nyitva tartása

hétfő: 9.00–15.00
szerda: 9.00–16.00
csütörtök: 9.00–16.00

KÉPJEGYZÉK

1. OLDAL Kultúrmérnöki hivatalok beosztása, 1901
♦ Az egyik délvidéki folyammérnöki hivatal tisztikara
2. OLDAL A levéltár bejárata
3. OLDAL A vízügyi szolgálatok felépítése az 1950-es évek elején
4. OLDAL Az abony-újszászi községi közúton építendő szarvaséri vasbeton híd terve ♦ Malomkerék működési rajza
5. OLDAL Vízikönyvi mintalap
6. OLDAL Fénykép Tőry Kálmán hagyatékából
7. OLDAL Gyepüfesi malom helyszínrajza a Térkép-tárból, 1894
9. OLDAL A malomfoki szivattyútelep, 1960
10. OLDAL Gördülőállványos raktár a 3. számú épület földszintjén
12. OLDAL Fénykép Tőry Kálmán hagyatékából
13. OLDAL Bajai jegesedés helyszínrajza
14. OLDAL Áramfejlesztő telep gépháza
15. OLDAL Levéltári óra

MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR

- MNL Országos Levéltára
- MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltára
- MNL Baranya Megyei Levéltára
- MNL Békés Megyei Levéltára
- MNL Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára
- MNL Csongrád Megyei Levéltára
- MNL Fejér Megyei Levéltára
- MNL Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára
- MNL Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára
- MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltára
- MNL Heves Megyei Levéltára
- MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára
- MNL Komárom-Esztergom Megyei Levéltára
- MNL Nógrád Megyei Levéltára
- MNL Pest Megyei Levéltára
- MNL Somogy Megyei Levéltára
- MNL Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára
- MNL Tolna Megyei Levéltára
- MNL Vas Megyei Levéltára
- MNL Veszprém Megyei Levéltára
- MNL Zala Megyei Levéltára

- Budapest Főváros Levéltára
- Győr Megyei Jogú Város Levéltára
- Tatabánya Megyei Jogú Város Levéltára
- Vác Város Levéltára
- Hadtörténelmi Levéltár
- Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár
- Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség
- Győri Egyházmegyei Levéltár
- Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár
- Veszprémi Érseki és Főkapitányi Levéltár

Kiadja a Magyar Levéltárosok Egyesülete
Felelős kiadó Tyekvicska Árpád
Készült 500 példányban
a székesfehérvári Regia Rex Nyomdában
Felelős vezető Kis Ferenc

ISBN 978-615-80186-2-3

